

Rozbor slavnostních slibů Univerzity Karlovy

Na začátku a na konci studia na Univerzitě Karlově, včetně na Matematicko-fyzikální fakultě, kde jsme studoval já, studenti konají povinně *sliby* -- na začátku slib *imatrikulační* a na konci slib *promoční*. Slib promoční se skládá, pokaždé v trochu jiné podobě, na konci bakálašského studia, na konci magisterského studia a na konci doktorského studia.

V tomto článku popisuji svoji interpretaci významu těchto slibů. Snažil jsem se dostat k nějaké oficiálnější nebo autoritativnější interpretaci slibů, a to komunikací s představiteli univerzity a hledáním v knihách. Něco jsem zjistil, ale zdaleka ne tolik, kolik bych chtěl. Jsem si celkem jistý, že někde ještě leží knihy, ve kterých je více materiálu, a že někde jsou lidé, kteří o tématu ví více. Buď jak buď, já se k nim nedostal. Nenašel jsem ani žádný rozbor slibů na internetu, proto jsem tedy vytvořil tento. Popisuje jen moji interpretaci, není to oficiální názor Univerzity.

Vynechám slib po doktorském studiu, protože k jeho úplnému pochopení tak, abych o něm mohl psát, bude pravděpodobně lépe nejprve studium absolvovat.

Obecně

Sliby jsou slavnostní sliby, kterým mnoho slibujících, členů fakulty i univerzita přikládá význam.

Sliby není možné interpretovat s úplnou volností. Každý je může pochopit trochu jinak, ale nemůže svým chápáním jít proti podstatě slibu. Především musí být chápání slibujícího a chápání univerzity v souladu, protože před zněním slibu promotor [říká](#):

“Dříve však musíte složit slib, že se vždy budete chovat tak, jak od vás vyžaduje příslušnost k této univerzitě, daná hodností, jíž nabudete, a jak to i my od vás očekáváme.”

Slib není třeba brát zcela doslovně a je možné ho chápat “v historickém kontextu,” protože je “produktem své doby” a jeho slova se v průběhu času příliš neměnila.

[Etický kodex](#) Univerzity Karlovy říká, že univerzita si je vědoma, že “je nezbytně zapotřebí, aby jednání [studentů a absolventů] zrcadlilo úsilí o autentické dobro” a že “absolventi Univerzity Karlovy [...] ctí závazek promočního slibu a naplňují jeho intenci [...a čeká se od nich], že budou jednat ve shodě s tímto kodexem a přispívat k dobrému jménu univerzity.”

Kontext

Všechny sliby je třeba chápat v určitém kontextu, konkrétně že slib je starý a nebyl nebyl podstatně změněn v moderní době; slib je vykonávaný každým studentem; a znění slibu mnoho slibujících nezná v době, kdy ho skládají.

Protože účast na imatrikulaci je povinná, a protože promoce jsou událostí, o které se očekává, že se ji účastní každý absolvent, je každý student Univerzity téměř nucen ke složení slibů. Obzvláště u promočních slibů, kde událost veřejné promoce je zážitkem pro rodinu slibujícího, existuje velký nátlak k jeho složení.

Všechny sliby jsou pronášeny v latině, a to promotorem. Student pronáší jen “slibuji”, popř. “spondeo ac polliceor” (“zavazuji se a slibuji”, vyslovuje se [spondeo [ak](#) policeor]). Slibu nepředchází, jako by tomu bylo například ve skautském oddíle, rozprava o jeho

významu, vigílie, hovory se staršími, zkoušky nebo jeho memorizace. Pokud univerzita nepřikládá slibu takovou váhu, aby studenty o znění slibu byť zpravila předem, snižuje to na závaznosti slibu. Je pravda, že studenti vysoké školy jsou již dospělí, a ostatním veřejným slibům (např. pro politiky) také nepředchází tyto činnosti.

Přesto, v kombinaci s předchozím bodem a s tím, že mnohem více lidí se stává vysokoškolskými studenty než politiky, a že nároky na konání dobra by neměly být tak striktní u všech devatenáctiletých studentů toužících po dalším vzdělání, znamená, že bychom se měli klonit k alespoň o trochu méně svazujícím verzím slibu, než k jaké by nabádal striktní význam jejich slov.

Imatrikulační slib

Imatrikulační slib je stejný na téměř všech fakultách Univerzity Karlovy. [Zní:](#)

“Slibuji, že budu řádně vykonávat práva a plnit povinnosti člena akademické obce Univerzity Karlovy. Slibuji, že uchovám v úctě slavnou humanistickou a demokratickou tradici Univerzity Karlovy, budu dbát jejího dobrého jména a budu studovat tak, aby má činnost přinášela všestranný užitek.”

Plnit povinnosti je třeba tak jako tak (jsou to *povinnosti*) -- první věta slibu je jen atmosférická a vítá nového studenta mezi členy univerzity (je hezké být součástí “akademické obce”).

Mít v úctě “slavnou humanistickou a demokratickou tradici” znamená alespoň souhlasit s ideály a myšlenkami humanismu a demokracie, a cítit úctu k faktu, že se univerzitě povedlo držet se těchto ideálů po dlouhá staletí. [Humanismem](#) se myslí myšlenkový směr, který vyzdvihuje hodnotu lidských bytostí. Slovo nesouvisí s “humanitními vědami”, ani není opak “zbožnosti”.

Dbát “dobrého jména Univerzity Karlovy” znamená neútočit veřejně na Univerzitu neprávem. Prezentování Univerzity Karlovy jako dobré instituce je určitě správně, ovšem *není* třeba o škole neříkat nic špatného. Pokud například věříte, že něco univerzita dělá špatně a je třeba to napravit, měli byste se o to pokusit, i pokud to nebude znamenat mluvení o univerzitě negativně -- ale vaše jednání by mělo být v dobré víře tak, aby na konci univerzitě prospělo -- nikdy by nemělo být odplatou za možné přikročí, které vám univerzita způsobila.

Uchovat v úctě a vděčné paměti univerzitu je požadavek Univerzity, určitá odměna pro Univerzitu za její snahu vzdělat studenta.

Studovat tak, aby “činnost přinášela všestranný užitek,” není důležitá podmínka. Kdo plní své povinnosti, tak již takto studuje -- studium je určeno k tomu, aby se student naučil nové věci, ne k tomu, aby tak pomáhal ostatním. Imatrikulační slib takto jen připravuje na promoční, kde student slíbí, že to, co získal studiem, použije k dobru.

Bakalářský slib

Bakalářský promoční slib na MFF zní:

“Slíbíte tedy:

*především, že uchováte ve vděčné paměti tuto univerzitu, na níž dosáhnete hodnosti bakaláře, a že vždy budete podle svých sil podporovat její činnost a zájmy;
dále, že hodnost, kterou vám udělím, uchováte bez poskvrny a úhony;
konečně, že znalosti, které vám vaše fakulta poskytla, budete užívat v souhlasu se zásadami, jež tato fakulta a naše univerzita vyznává, a vždy pouze ve prospěch lidstva a lidských bytostí.”*

Má tři body.

První bod opakuje podmínky z imatrikulačního slibu až na to, že se na studium dívá zpětně, ale co je důležitější: slib je výslovně navěky. Imatrikulační slib o délce trvání nic neříká, ale zde výslovné “vždy” značí, že se od studenta očekává, že slib zachová až do konce života.

Druhý bod je zákazem špatného chování ve spojitosti s titulem. To znamená především, že ho nesmíte zneužívat -- zaměrně podvádět lidi a podtrhovat svoji autoritu titulem, např. stylem “vsadte si u mé sázkové kanceláře; propočítal jsem to -- jsem matfyzák -- a zaručeně se vám to vyplatí”.

Třetí bod zakazuje především neetickou profesní činnost, popř. neetický výzkum. Nezabráňuje využívat znalosti ve váš vlastní prospěch (např. abyste si vydělali peníze na svoji vlastní zábavu), ale zakazuje je využít tak, že by to škodilo. Pokud byste se tak měli rozhodovat o tom, jestli matematiku někde využijete a vaše myšlenky jdou stylem “svět by byl lepší, kdybych to neudělal”, tak jde takové využití nejspíše proti tomuto slibu.

Hodnotami, které univerzita vyznává, mimo jiné, dobro, pravda, akademická svoboda, celosvětová spolupráce, historická tradice, vzdělání pro všechny, svobodné myšlení a šíření vzdělanosti ([statut](#), [kodex](#)).

Magisterský slib

Magisterský promoční slib na MFF zní:

“Slíbíte tedy:

*především, že trvale uchováte ve vděčné paměti tuto universitu, na níž dosáhnete hodnosti magistra, a že vždy budete podle svých sil podporovat její činnost a zájmy;
dále, že hodnost, kterou Vám udělím, uchováte bez poskvrny a bez úhony;
konečně, že se budete věnovat s neúnavnou pílí přírodovědným a humanitním studiím, matematice a fyzice, ne pro špinavý zisk, ani pro získání prázdné slávy, ale pro to, aby byla šířena pravda a aby se jasněji skvělo její světlo, na němž spočívá blaho lidského rodu.”*

První dva body jsou shodné s bakalářským slibem.

Třetí bod, který obsahuje větu z preambule etického kodexu, je nejnáročnější částí slibu, jak na dodržení, tak na interpretaci.

Kdybychom slib brali doslovně, vyžadoval by “věnovat se **s neúnavnou pílí** studiím,” což se nezdá být vhodné. Ve chvíli, kdy skládáte promoční slib, tak jste svoje studium právě *dokončili*, a nyní ho budete využívat, spíše než abyste vynakládali všechny své síly k tomu, abyste studovali.

Proto myslím, že zde příslovečné určení “s neúnavnou pílí” je obrazné a míní se jím pouze “svědomitě”, nikoliv “nepřetržitě” nebo “jako hlavní náplň života”. Slibující by neměl studium považovat za dokončené a měl by k němu zachovat vážnost, ale nemusí se mu věnovat neustále.

Slova “přírodovědným a humanitním studiím” jsou společná pro všechny fakulty univerzity. Slova “matematice a fyzice” byla do slibu přidána proto, že přírodovědné a humanitní předměty se na matematické a inženýrské části MFF nevyučují. Všechna čtyři slova se dají shrnout jednoduše pod “vaše studium”, není nutné se věnovat fyzice a humanitním vědám, pokud jste studovali matematiku nebo inženýrství.

Poslední věta nabízí dvě interpretace.

První z nich je, že přívlastky “špinavý” a “prázdná” jsou pouze v kontrastu se “světlem pravdy”, a označují libovolný zisk a libovolnou (osobní) slávu jako mnohem nižší (jakoby vulgární) hodnoty oproti vysokému a úctyhodnému cíli šíření pravdy a pomáhání lidstvu. Takto slib neříká, že by se člověk měl aktivně *vyhýbat* zisku a slávě, ovšem jeho cíl by měl být vyšší. Ve své činnosti, a ve svém životě, když využije znalosti ze studia, by otázka pro absolventa měla být “pomůžu takto šířit pravdu?” spíše než “mohu takto získat prospěch pro sebe?”

Druhá interpretace je, že “špinavý zisk” skutečně znamená “neetický zisk” (např. nelegálními prostředky) a že “prázdná sláva” znamená “nezasloužená sláva” (např. za falešný, nepravdivý výzkumný výsledek), a že ačkoliv šíření pravdy je velmi dobrý cíl, tak vést svůj pracovní život za účelem zisku peněz a za účelem proslavení je v souladu se slibem.

Chápu to tak, že univerzita, i většina lidí, se kloní spíše k druhé interpretaci, a vzhledem k výše popsanému kontextu bych se také klonil k méně zavazující interpretaci, tedy k té druhé.

Historie

Dodám ještě pár citací z knížek “Karolinum” a “Univerzitní slavnosti v Karolinu. Imatrikulace, promoce, sponse.” od Josefa Petráně.

O rituálu a závaznosti slibu: “Slavnostní rituál má v těchto případech fixovat v paměti závaznost imatrikulačních a promočních slibů a veřejně stvrdit platnost udílené akademické hodnosti při ceremoniálním předání diplomu.”

O funkci slibů: “Pro studenta, který byl poprvé zapsán do fakultní matriky (imatrikulován), je vkročení na neznámou půdu, ke stolu nauk pro pohoštění více či méně připravenému, životním krokem natolik vážným, že zasluhuje, aby zůstal v paměti spjat se slavnostmi. Ve slibu, který se na něm vyžaduje při imatrikulaci a jenž předchází slavnostnímu přijetí do akademické obce Univerzity Karlovy, se zavazuje plnit studijní povinnosti při respektování morálních závazků vůči škole, jejímu řádu i rozhodnutí akademických funkcionářů. Nejinak je tomu ve chvíli, kdy se škola s absolventem (doktorandem) při promoci loučí. Je to opět důležité životní rozhraní, zasluhující uchování v paměti, příležitost sama sebou slavnostní. Alma mater, “blahodárná matka” univerzita, nežádá na tom, jehož se snažila během cyklu studia vychovat a všestranně vzdělat ve zvoleném oboru, víc než to, aby jí slíbil, že všechny získané vědomosti využije k lidskému dobru a prospěchu, bude je dále prohlubovat a uchová ji vděčně v paměti.”

O důležitosti rituálu: "Podobně jako v životě rodiny zůstaly chvíle vyžadující slavnostní atmosféru, má i život dnešní akademické obce slavnosti, bez nichž by se její člen nejspíš cítil duchovně jaksi ochuzen, byť se na ceremoniál vcelku dívá každodenní optikou technického a vědeckého světa. Snad je to tím, že moderní každodennost pocituje nedostatek onoho sacrum prožívání dějin jako proudu toho, co má v našem vědomí obsah a smysl niterné existence."

O času pro přemýšlení: "Rituál sponze, ať imatrikulační nebo promoční, vyúsťuje nakonec v tiché rozjímání, velice připomínající církevní obřad. Meditativní funkci naplňují dvě sloky chorálu, hrané na varhany."

O vzniku promočního slibu: "Promoční řád a sponze byly nově vypracovány v roce 1991 podle zvyků obvyklých před rokem 1952, jejichž tradice sahá hluboko do 19. století. Pořady se liší jen v detailu, zejména v oslovení absolventů (scholari - doctorandi, magistri - doctores) v latinských sponzích a ve formulaci slibu, rozdílného podle fakult."

O původním zdroji slibových formulí: "Při promócích se užívají upravené texty sponzí z 19. století."

O jazyku promoce: "Novým společenským potřebám upravily státní reformy nejen program studia pro vznikající intelektuální profese, ale i vyučovací jazyk. Ve druhé polovině 18. století postupně latinu nahradila němčina, v polovině 19. století i čeština. Rituál univerzitních slavností udržoval však nadále latinu při promócích, a to na obou pražských univerzitách po rozdělení na českou a německou v roce 1882."

O vývoji slibu: "Po změně politického systému a obnově akademického života zákonem z roku 1990 byl vypracován nový promoční řád, připraveny v roce 1991 sponze magisterské a doktorské podle zvyků vžitých od roku 1872. Jsou součástí statutu jednotlivých fakult."

O bakalářském studiu: "Sponze absolventů bakalářského studia byly připraveny v roce 2008. Promoce bakalářů se od akademického roku 2008/09 konají v nově upravené aule (bývalém refektáři někdejšího profesního domu jezuitů) budovy Matematicko-fyzikální fakulty na pražském Malostranském náměstí č. 25. Promoční obřad je rovněž latinský, v podobě poněkud odlišné od promocií magisterských a doktorských. Obřadu se vedle rektora (prorektora) účastní děkan (proděkan) příslušné fakulty, promotor a dva učitelé fakulty, všichni v taláru. Pedelové se žezly se promoce neúčastní, absolventi bakalářského studia skládají slib nikoliv na žezlo, ale podáním pravé ruky promotorovi. Vyžaduje to úprava textu sponze, jinak podobné sponzi magisterské."

Závěr

Sliby jsou obecné, a přitom v doslovném čtení by vyžadovaly docela konkrétní vzorec chování. Nedá se očekávat, že by se jimi každý student řídil permanentně a bez chyby jako zosobnění cti.

Sliby ovšem určují směr, jakým by se myšlenky studenta měly ubírat, když přemýšlí o dobru a o svých povinnostech k univerzitě a ke společnosti.